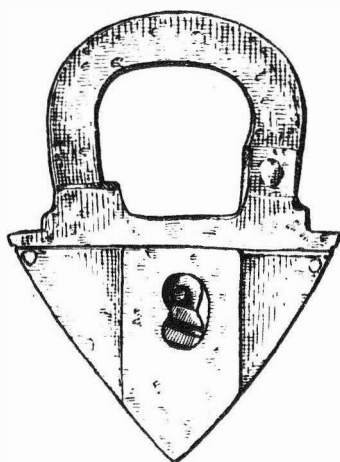

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1979

BRNO 1981

DREIZEHNTE GRABUNGSETAPPE IN HLINSKO

/Bez. Přerov/

Jiří Pavelčík, AÚ ČSAV Brno

In der Zeit vom 2. Juli bis 2. August fand die XIII. Grabungsetappe der Höhensiedlung der Träger der kannelierten /Badener/ Keramik in der Flur "Nad Zbružovým" in Hlinsko bei Lipník statt.

Die Grabung konzentrierte sich auf die Verfolgung von drei Fragen:

1. Die weitere Untersuchung der Lehmgrubenbatterie im nördlichen Teil des Zugangssattels war mit der Beglaubigung der Messungsergebnisse mit einem Protonmagnetometer verbunden. Die angeführte geophysikalische Methode half die Fläche dieses Areales zu begrenzen, das den ältesten untersuchten Produktionskomplex vorstellt, der ausserhalb der eigentlichen Verbauung der Niederlassung angebracht ist. Durch Sonde 56 gelang es uns den südöstlichen Batterienrand zu begrenzen und durch Sonde 58 weitere 7 Lehmgruben im zentralen Teil zu untersuchen.
2. In der Nordecke des Siedlungsplateaus erfassten wir durch Sonde 57 den Rand des eigentlichen Siedlungsareales. Im westlichen Teil der Sonde untersuchten wir 8 Siedlungsobjekte - Keller, in den zweiten bis vierten Siedlungshorizont der Niederlassung /Boleráz Phase bis ältere klassische KK/datiert. Eine Reihe von diesen war mit Anschwemmungen aus höheren Lagen überdeckt, die Material aus dem I. Siedlungshorizont /sog. vorboleráz gemischte Phase/ enthielten. Durch Sonde 60, auf einem zungenförmigen Ausläufer der Nordecke der Pseudosporenlage angebracht, in das Tal der Bečva sinkend, verfolgten wir eine markante magnetische Anomalie. Ihr Verlauf, mit dem Protonmagnetometer über die ganze Breite des Ausläufers verfolgt, deutete an, dass es sich um eine Fortifikation handeln könnte, deren Verlauf wir an diesen Stellen immer noch nicht kennen. Die Grabung zeigte jedoch, dass es sich um ein felsiges Liegendes handelt, das an diesen Stellen bis zur Oberfläche durchdringt. Ausserdem erfassten wir mit der Sonde ein Objekt - eine seichte Lehmgrube. Der Fund bestätigte die bereits bekannte Tatsache, dass auf dem zungenförmigen Ausläufer verschiedentlich kleinere Förderungsgruben verstreut sind, die eine zweite Gruppierung von Produktionsobjekten ausserhalb des eigentlichen Siedlungsareales bilden.
3. Mit Sonden 55 und 59 setzten wir in der Erforschung der Besiedlungsdichte des südwestlichen Sektors des Siedlungsplateaus fort. In beiden Sonden erfassten wir Teile von zwei Hütten ähnlicher Konstruktion. Eine von diesen hat die Südwand /länger gegen den Hang/ durch eine Steinmauer verstärkt. Die Innenfläche beider Hütten wurde zuerst teilweise in den Hang eingelassen und ganz /auch mit der nicht eingetieften Fläche/ in eine Ebene mit gestampftem Löss und brauner Erde hergerichtet. In den Hang, d.h. südlich von den Hütten, wurde eine Rinne ausgehoben, die das Regenwasser ableitete. Die Gesamtausmasse und die Konstruktion beider Hütten wird erst nach Beendigung ihrer Grabung in den folgenden Saisonen bekannt werden. Bei der Ostwand der Hütte /Obj. 15/79- mit Steinmauer/ fanden wir ein rituell beigesetztes Skelettgrab. In einer kreisförmigen Grube im Ausmasse von 150 x 164 cm lag auf der linken Seite das Skelett einer 50-60 jährigen Frau. Die Beine waren angehockt und die Hände lagen auf der Brust. Der Kopf war nach Nordwest /Azmg 300°/ und das Gesicht nach Nordost gerichtet. Bei der Taille der Verstorbenen lag ein Kriegsbeil mit abgerundetem Rücken, das in lokalen "Werkstätten" aus heimischem Gestein hergestellt war. Unter dem linken Femur lag eine dünne beinerne Nadel. Ihre Lage deutet an, dass sie irgendeinen Textilumhang zusammenhielt, mit dem die Verstorbene bedeckt war.

Der Fund des Skelettgrabes ist eine völlig aussergewöhnliche Erscheinung im mährischen mittleren Neolithikum. Seine Anbringung auf einer befestigten Höhenniederlassung gemeinsam mit einer "Männerausstattung" /Beil/ und mit einem defekten Körper der Verstorbenen /siehe Beitrag von M. Stloukal/ macht uns auf den Umstand aufmerksam, dass es sich um eine Persönlichkeit handelte, die eine aussergewöhnliche Stellung in der damaligen Gesellschaft einnahm.

KOSTRA Z HROBU S KANELOVANOU KERAMIKOU Z HLINSKA

/okr. Přerov/

Milan Stloukal, Národní muzeum Praha

/Tab. 1,2/

Při výzkumu v Hlinsku u Lipníku nad Bečvou /okr. Přerov/ odkryl Jiří Pavelčík v r. 1979 v objektu 379

kostrový hrob s kanelovanou keramikou. Velmi dobře zachovaná kostra byla odevzdána do antropologického oddělení Národního muzea v Praze k laboratornímu zpracování, vědeckému zhodnocení a trvalému uložení.

V hrobě byla uložena téměř kompletní a jen zcela nepatrně poškozená kostra ženy, zemřelé asi ve věku 50 let /mezi 45 a 55 lety/. Lebka má strmé čelo se slabě vyznačenými čelními hrboly, nadočnicové oblouky jsou ploché, glabella II. stupně, středně tlustý horní okraj obou očnic, protuberantia occipiti - talis externa je plochá, téměř nezatelná; týl mírně vyčnívá, bradavkové výběžky jsou velké, foramina parietalia nejsou vytvořena. Na obličejové části lebky jsou patrné velmi hluboké fossae caninae, na dolním okraji apertura piriformis je náznak sulcus praenasalis, na graciálních lícních kostech není vytvořeno tuberculum marginale; profil brady je rovný, při pohledu zdola má brada špičatý tvar, úhly dolní čelisti jsou rovné. Lebeční švy jsou na lamina interna plochých kostí zcela obliterované, na lamina externa dosud otevřené. Kompletně zachovaný chrup je středně obradován, v horní čelisti pozorujeme anodoncii obou druhých řezáků; podle posudku MUDr. J. Racka nejsou na rtg snímku patrné ve frontálním úseku horní čelisti retinované zuby, bodily posun 3+3 na místo 2+2 bez mesiální inklinace a reziduálních mezer vylučuje možnost intravitální zřáty zubů.

V metrické charakteristice je lebka v absolutních mírách dlouhá, úzká a středně vysoká, má středně širokou a středně vysoký obličej, horní obličej je nízký. V indexech je mozkovna dolichokranní, chamaeokranní, metriokranní a eurymetopní, obličej leptoprosopní, mesénní, mesokonchní, chamaerhinní, mesognátní a mesomandibulární/přesné metrické údaje jsou uvedeny v připojené tabulce/.

Pro určení pohlaví zemřelého je v tomto případě, kdy znaky na lebce nevypovídají zcela jednoznačně, důležitý tvar pánve; má širokou incisura ischiadica major, trojúhelníkovité foramen obturatum, široký arcus subpubicus a oboustranně vytvořený hluboký sulcus praearicularis. Také ischiopubický index podle V. Novotného se hodnotami 75 vlevo a 76 vpravo výrazně řadí do skupiny ženských pánví. Tělesná výška byla vypočítána na základě všech dlouhých kostí končetin na 164 cm /velká/; humerus 311 a 319, radius 235 /dx neměřitelný/, ulna 259 a 261, femur 441 a 441, tibia 350 a 350, fibuly neměřitelné.

Zajímavé jsou patologické nálezy na této kostře, o nichž vypracoval MUDr. L. Vyhnaněk tento posudek: Sekundární synostóza levé massa lateralis atlantis a facies articularis superior axis a levé poloviny předního oblouku C 1 s tělem C 2, která vznikla při destruktivním procesu, postihujícím korespondující kloubní partie C 1 - 2 vlevo; došlo k zániku štiřbiny kloubu mezi atlantem a axis vlevo. Tento proces umožnil dexterorotaci C 1 a změnu osy páteře v úrovni prvních dvou obratlů s konvexitou doleva. Kloubní plošky vpravo C 1 - 2 jsou normálně konfigurovány, ale nekorespondují spolu vzhledem k subluxačnímu posunu C 1 oproti C 2. Navíc atlas je skloněn dopředu kaudálně tak, že facies articularis anterior nekoresponduje s příslušnou ploškou na atlantu a je celým svým rozsahem uložena nad ní. Páteřní kanál je rotací a subluxací atlantu významně zúžen. Oblast atlantokondylických kloubů je normální stejně jako 3. až 7. krční obratel. Jde tedy o sekundární synostózu C 1 a C 2 na levé straně na podkladě destruktivního kostního procesu nejspíše zánětlivého původu, která vedla k významné změně osy krční páteře v její úrovni. Na lebce pozorujeme ještě asymetrii mandibuly se zkrácením krčku dolní čelisti vpravo a oploštěním hlavičky dolní čelisti na této straně, zatímco levostranná hlavička je naproti tomu výrazně klenutá. V proximální třetině pravé pažní kosti je patrná chronická osteomyelitida.

Závěrem tedy můžeme konstatovat, že v hrobě s kanelovanou keramikou v Hlinsku u Lipníku na Bečvou byla uložena kostra ženy, zemřelé asi ve věku 50 let, výrazně leptodolichomorfního typu. Nález je také zajímavý několika patologickými odchylkami: anodoncií obou druhých řezáku v horní čelisti, sekundární synostózou prvních dvou krčních obratlů pravděpodobně zánětlivého původu, asymetrií dolní čelisti a chronickou osteomyelitidou pravé pažní kosti.

Míry a indexy lebky z hrobu s kanelovanou keramikou z Hlinska

Délka lebky /1/	182	Délka baze /5/	103
Šířka lebky /8/	134	Min. šířka čela /9/	97
Max. šířka čela /10/	114	Aurikulární šířka /11/	108
Biasterická šířka /12/	106	Výška lebky /17/	125
Nadušní výška /20/	108	Obvod lebky /23/	514
Příčný oblouk /24/	294	Podélný oblouk /25/	353
Čelní oblouk /26/	123	Temenní oblouk /27/	120
Týlní oblouk /28/	110	Čelní tětiva /29/	109
Temenní tětiva /30/	110	Týlní tětiva /31/	97?
Kapacita lebky /38/	1267	Délka obličeje /40/	103
Šířka horního obl. /43/	104	Biorbitální šířka /43-1/	98
Bizygomatická šířka /45/	119	Šířka středního obl. /46/	91
Výška obličeje /47/	109	Výška horního obličeje /48/	63?
Šířka očnice /51/	39	Výška očnice /52/	32
Šířka nosu /54/	25	Výška nosu /55/	46
Kondylová šířka mand. /65/	114	Bigoniální šířka /66/	93
Výška brady /69/	30?	Výška ramene mand. /70/	57
Šířka ramene mand. /71/	32	Hloubka frontální /IOW-n/	21,2
Hloubka maxilly /GB-ss/	18,2		

Indexy:

Délkošířkový /I 1/	73,6	Délkovýškový /I 2/	68,7
Šířkovýškový /I 3/	93,3	Transv. frontoparietální /I 13/	72,4
Obličejový /I 38/	91,6	Horního obličjeje /I 39/	52,9
Očnice /I 42/	82,1	Nosu /I 48/	54,3
Alveolární /I 60/	100,0	Frontomandibulární	95,9
Nasomalární	21,6	Zygomaxilární	20,0

Das Skelett aus dem Grab mit kannelierter Keramik in Hlinsko /Bez. Přerov/. Bei der Ausgrabung in Hlinsko hat im Jahre 1979 J. Pavelčík ein Skelettgrab mit kannelierter Keramik entdeckt. Das fast unbeschädigte Skelett, das hier gefunden wurde, kann einer Frau zugeschrieben werden, die im Alter von ungefähr 50 Jahren gestorben ist. Der Schädel gehört zum leptodolichomorphen Typ. Man konnte hier einige interessante pathologische Abweichungen feststellen: die Anodontie der beiden zweiten Schneidezähne im Oberkiefer, sekundäre Synostose der ersten zwei Halswirbel /wahrscheinlich entzündlichen Ursprungs/, Asymmetrie des Unterkiefers und chronische Osteomyelitis des rechten Humerus.

STRATIGRAFICKÉ POZOROVÁNÍ NA VÝŠINNÉM ENEOLITICKÉM SÍDLIŠTI RMÍZ U LAŠKOVA

/okr. Prostějov/

Miroslav Šmíd, Muzeum Prostějova Prostějov

/Obr. 4/

Na mírném západním svahu výšinného eneolitického sídliště Rmízu u Laškova, v blízkosti 4. valu, byla neznámou osobou vyhloubena na ploše 3 m² okrouhlá jáma. Materiál, nalezený při jejím hloubení, byl pohozen v blízkém okolí výkopu. Z takto získané keramiky se mi podařilo rekonstruovat jeden nálevkovitý pohár, torzo dalšího poháru a misku esovitě profilace. Keramika vykazovala příslušnost nejméně ke dvěma časovým horizontům. Na základě tohoto zjištění jsem východní stěnu oválné jámy začistil a srovnal tak, aby bylo možné pozorovat případný sled vrstev.

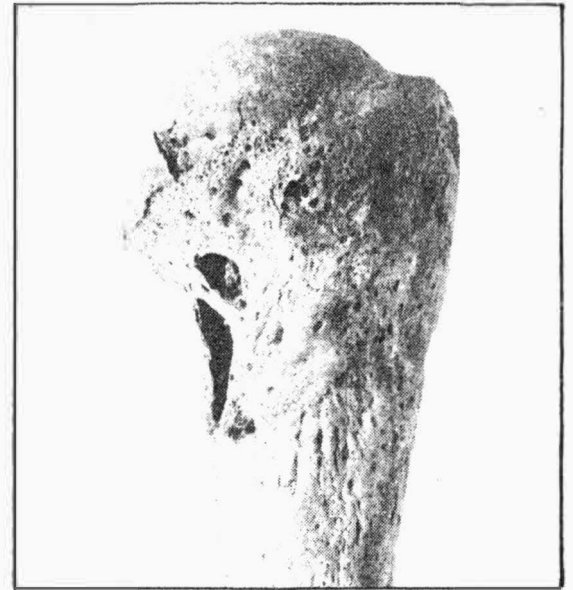
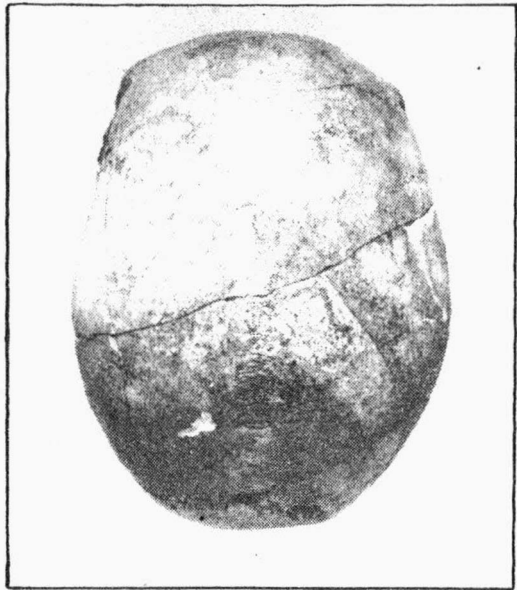
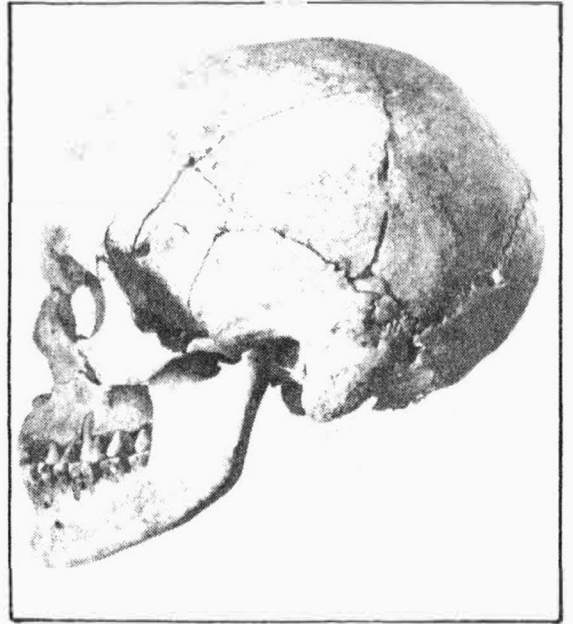
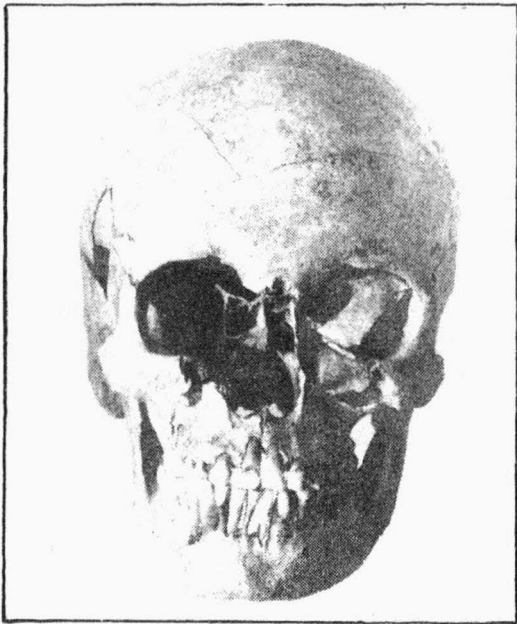
Pod 25 - 30 cm mocnou vrstvou listovky, která obsahovala četné zlomky mazanice a atypické střepy, se rozkládala 40 cm mocná humózní vrstva hnědé barvy, přesycená keramikou a osteologickým materiálem. Vedle keramiky KNP byla ve vrstvě II nalezena keramika typu Retz-Křepice-Bajč a tři ucha s terčovitým rozšířením při kořeni /ucha typu Hunyadihalom/.

Vrstva III, 10 - 25 cm mocná, ležela na skalnatém podloží a odlišovala se od vrstvy II šedou jílovitou strukturou. Z keramiky, nalezené v této vrstvě, se podařilo rekonstruovat pouze jednu nálevkovitou misku ostré profilace /Obr. 4:2/. Keramika z vrstvy III překvapuje velmi dobrým technologickým zpracováním /ostře pálený střep, leštěný povrch/. S keramikou stejného charakteru se setkáme i ve vrstvě II, ale vedle ní se objeví i keramika, zhotovená odlišnou technologií.

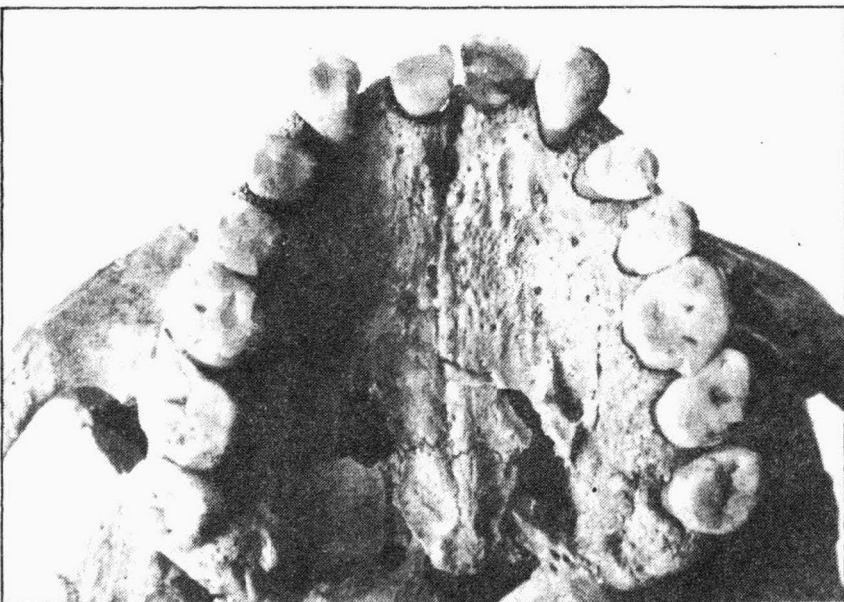
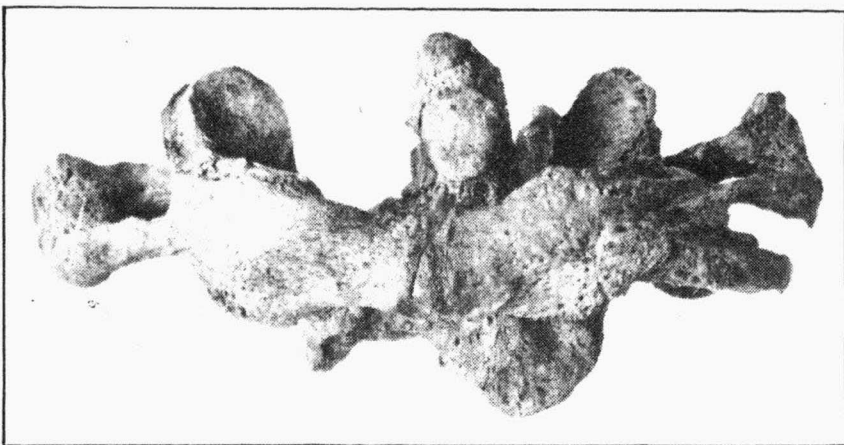
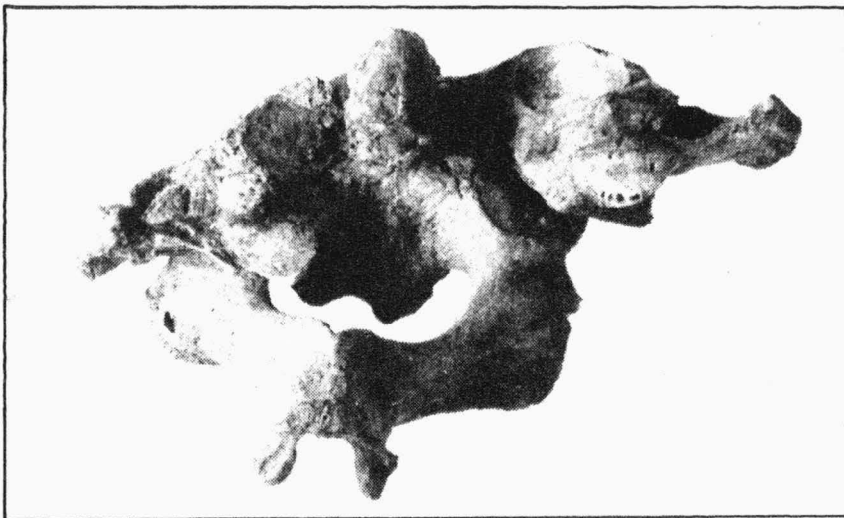
Keramiku z vrstvy III a převážnou většinu keramiky z vrstvy II můžeme zařadit do baalberské fáze KNP nebo na její úroveň /Obr. 4:4,5/.

Stratigraphische Beobachtungen auf der äneolithischen Höhensiedlung Rmíz bei Laškov /Bez. Prostějov/. Auf der archäologischen Höhensiedlung Rmíz bei Laškov wurde von einer unbekanntenen Person auf einer Fläche von 3 m² eine ovale Grube ausgehoben. Das Material, welches beim Grubenaushub gefunden wurde, war in ihrer Umgebung hingeworfen. Der Autor dieses Berichtes säuberte die Ostwand der ausgehobenen Grube und stellte drei Schichtenfolgen fest.

Schicht I - die Lauberde enthielt zahlreiche Lehmwurfbruchstücke und atypische Keramik. Schicht II war mit Keramik und osteologischem Material durchsetzt. Ausser Keramik, die wir in die Baalberger Phase der TBK einreihen können, fand man Keramik des Types Retz-Křepice-Bajč und Henkel mit scheibenförmiger Erweiterung an der Wurzel /Henkel des Types Hunyadihalom/. In Schicht III, die sich von der Schicht des Hangenden durch eine mergelartige Struktur unterschied, fand man eine Schüssel mit scharfer Profilierung, die wir ebenfalls in die Baalberger Phase der TBK einreihen können.

Tab. 1
Hlinsko /okr. Přerov/. Lebka s hrobu s kanelovanou keramikou ve třech normách a chronická osteomyelitis na horním konci pravostranné pažní kosti z téhož hrobu. - Schädel aus dem Grab mit kannelierter Keramik in drei Normen und chronische Osteomyelitis am unteren Ende des rechtseitigen Armknochens aus demselben Grab.

Tab. 2
 Hlinsko /okr. Přerov/. Kostra z hrobu s kanelovanou keramikou. Synostóza dvou prvních krčních obratlů při pohledu zezadu a zepředu; dole maxilla z téhož hrobu s anodoncií obou druhých řezáků. - Skelett aus dem Grab mit kannelierter Keramik. Synostose von zwei ersten Halswirbeln in Rück- und Vorderansicht; unten Maxilla aus demselben Grab mit Anodontie der beiden zweiten Schneidezähne.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1979

- Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor: akademik Josef Poulík
Redaktoři: Dr. A. Medunová, Dr. J. Meduna, Dr. J. Říhovský
Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby: doc. Dr. B. Klíma, A. Malinková, A. Šik
Na titulním listě: závěsný zámek ze středověkého hrádku Kepkova
Tisk: Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, závod Gottwaldov,
provoz 34 - Kyjov
Evidenční číslo: ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis: 450 kusů - neprodejné